

A keresztény hit ismerete

Vajon tisztában van-e az általa tett biznyságtétel tartalmával az aktív keresztény ember, aki szinte minden vasárnap elmondja az Apostoli Hitvallást? Vajon érti-e, amit elmond valaki, mint keresztelendő gyermek szülője vagy keresztszülője? Vajon ismerik-e a keresztény hitet, akik elvetik azt és nem hisznek? Noha a legutóbbi években magyarul is számos magyarázat (Ratzinger 1983; Lochman 1995) és igehirdetés (Cseri 1986; Gémes 1993) jelent meg róla (Barth 1947-es Kis dogmatikája óta), aligha válaszolhatunk ezekre a kérdésekre határozott igennel. A szerző személye iránti érdeklődésen túl ezért is esemény a teológiai könyvek piacán Küng Credojának megjelenése. (Küng, Hans: **Credo**. Hiszek. Az Apostoli Hitvallás magyarázata kortársaknak. Fordította: Tekus Ottó. Lektorálta és sajtó alá rendezte Veöreös Imre. A fordító kiadása. Győr, 1997. 263 l.) Nem lehet említés nélkül hagyni azt a Magyarországon még nem túlságosan gyakran tapasztalt tényt sem, hogy a római katolikus szerző munkáját evangélikus lelkész fordítja.

Az alapelemek közérthető és az egészről jó áttekintést adó magyarázata az első pillanatra minden tudományban kezdőknek való feladatnak tűnhet, valójában azonban a legnehezebbek közé tartozik. A hitvallás tömör kifejezései gazdag tartalmat hordoznak, ezért az olyan átfogó szemléletű teológus is, mint Hans Küng, aki negyven év teológiai munkáját sűríti ebben a könyvben, legfőljebb arra vállalkozhat, hogy bizonyos szempontból ragyogtassa fel az ősi szöveget.

A zsinatot megnyitó XXIII. János pápa szavainak megfelelően Küng nem a hagyományos egyházi tant akarja megvitatni „az atyák meg a régi és modern teológusok tanításának terjedős ismételtetésével” (8), ezeket inkább ismertnek tételezi fel. A célja sokkal inkább „ugrás előre, egy tanításbeli áttöréshez és a lelkiismeretek ébresztéséhez” (8). Hogyan akarja Küng megvalósítani ezt a célt? Nem akar sem új hitvallást írni, sem önkényes magyarázatot adni, hanem a Szentírásra alapozott magyarázatot. Nemcsak a beavatottakhoz akar szólni, hanem a kérdező és nem hívő kortársakhoz: „tudományos tetszelgés és nyelvi mutatványok nélkül” (9), érvelve. Sem valamely egyházi hagyományt nem akar előnyben részesíteni, sem valamely lélektani irányzatnak nem akarja kiszolgáltatni magát. Ökumenikus távlatra törekszik, és hidat akar verni a világvallásokkal való beszélgetéshez is. Mindezt abban a tudatban, hogy a Credo csak korlátozott választékot kínál a keresztény hit lehetséges cikkeiből.

Hat fejezetre bontja a hitvallást a magyarázat, amely átfogja a szöveg egészét. Az egyes fejezetek felépítését jellemzi, hogy egy-egy klasszikus keresztény képzőművészeti alkotás segítségével mutatja be a hagyományos hit tartalmát, és ezt a hagyományos hitet szembesíti – ez nevezhető az első jellemzőnek – a kortársak gondolko-

dásával és kérdéseivel, amelyeket ismételten, szinte minden alfejezetben megszólaltat. Ezek a kérdések részben a modern természettudományos világképből következnek. A válaszok azt tükrözik, hogy a kérdéseket nem jelentékteleníteni igyekeznek, hanem megérteni és megválaszolni. Ennek során esetleg a kérdéseket módosítja, másrészt átfogalmazza és átértelmezi a hagyományos keresztényhit tételeit. A kérdések másik része a keresztény hit hagyományos megfogalmazásainak logikus végiggondolásából következik. Küng nemcsak megérti ezeket a kérdéseket, ezekkel a kérdésekkel ő maga is vívódik. A széles magyar olvasóközönség elé még nem sok olyan átfogó teológiai mű került, amelyben történetkritikai, hagyománykritikai, teológiai kritikai kérdések és állítások ilyen sora volna olvasható úgy, hogy a szerző nem a keresztény hit lehetlenségét, hanem éppen ellenkezőleg, lehetőségét, a modern gondolkodó ember számára való lehetőségét akarja bizonyítani. E módszer segítségével a szerző az egyháznak és világunknak számos kérdését tárgyalja a hagyományos szöveg kapcsán, s egyáltalán nem az az érzésünk, hogy csupán teológiai szakkérdéseket érint.

A hagyományos fogalmak és tételek újrafogalmazása és újraértelmezése több helyen tűnik radikálisnak, amikor évszázadokon át megszokott fogalmakat elvet, vagy tételeket tagad (eredendő bűn, ördög, örök kárhozat, pokol). Noha a magyarázat nem tartalmaz semmi olyat, amit Küng előtt valaki más ne állított vagy tagadott volna, ez a radikalitás egyes olvasókban feltehetően megütközést és értetlenséget vált ki. Egészen azonban mintha maga Küng sem tudna más utat járni, mint amit a teológusokról maga is állít: „a régi mitológiai elképzeléseket nem merik ismételtetni, az új világos választ pedig kerülgetik” (230-231). Miközben ugyanis elveti, hogy a hagyományos fogalmakat hagyományos értelmükben használjuk, mert a használat során megfakult vagy elferdült jelentésüket újra fel kell tární, arra az eredményre jut, hogy ezek a hagyományos fogalmak a modern kor keresztényei számára is fontos tartalmat hordoznak. S ha igazi a tartalom, akkor a régi szavak is használhatók. „[...] a képek – képek. Ezeket kiküszöbölni nem szabad, de általános érvényűvé tenni, tárgyi formába önteni sem” (246).

Magyar olvasók számára különösen is szokatlan és újszerű Küngnek az a tárgyalásmódja, – s ez a második jellemzője a könyvnek, – hogy ahol csak lehetséges, tekintettel van a nagy világvallások párhuzamos tanításaira. Szokatlan, hogy nemcsak elvetni valót talál bennük, hanem rámutat olyan értékekre is, amelyekre az európai keresztény nem gondol vagy ismeretlen előtte. Nincs szó semmiféle keveredésről vagy szükkretizmusról. Küng megmarad kereszténynek, és a világvallások nem jelentenek neki csábítást. Sőt, éppen az összehasonlítás révén tud rámutatni elsősorban a keresztény hit sajátos értékeire.

A legkülönbözőbb pontokon és igen érzékenyen foglalkozik a Credo magyarázata, – ezt említem harmadik jellemzőként, – a kereszténység és zsidóság viszonyával. Több összefüggésben mutat rá Küng, hogy a keresztények antiszemitizmusának nincsen semmiféle bibliai vagy hitbeli alapja. Ezt az érzékenységet természetesen nem az Apostoli Hitvallás szövege, hanem a holocaust tragédiája táplálja.

Hans Küng tollából az Apostoli Hitvallás magyarázata teológiailag igényes, őszinte és sodró erejű mű. Meghatározó vonása egyfajta elkötelezett racionalitás, amely valóban magyarázni, megmagyarázni akar, de nem hidegen, hanem elkötelezetten, még ha – mindennek előtt az egyházzal szemben – nagyon kritikusan is. Magáról és hitéről a szerző az egyházzal (179) és a Szentlélekkel (210) kapcsolatban egészen szubjektíven vall: ezek a magyarázat legszemélyesebb, nemcsak racionalitással, hanem érzellemmel és hittel fűtött részei.

Az Apostoli Hitvallás mindannyiunk által ismert szövegének egész gazdagságát természetesen lehetetlen lenne akár még egy hosszabb magyarázatban is tökéletesen feltárni. Csak elismeréssel és tisztelettel állapíthatjuk meg, milyen sok témát és milyen átfogóan tárgyal Küng ebben a kis könyvben, még ha például a „Krisztus keresztjének és halálának értelme” című harmadik fejezet a többinél talán egy árnyalattal halványabban is tárgyalja témáját.

A kiadás magyar szövege gördülékeny. Nincsenek hibák, furcsaságok vagy egyenetlenségek a terminus technicusok használatában. Egészében szép kivitelű és jól érthető, s olvasásra-tanulásra méltó könyvet vehetünk kézbe Tekus Ottó ny. győri lelkész jóvoltából.

TARBAY EDE

Igen

Igen. Az asztal. Rajta zöld üveg.
 És gyertya csonkja. Viaszcsepp-rügyek
 töltik be száját, roppant külsejét.
 Átláthatatlan mélységű üreg
 mutat kiszáradt, fűszeres füvet.
 Száraz kanóc belobban, újra ég.

A fény körötte. Látjuk: foghatatlan.
 Szabályos gyűrű-forma katlan –
 Ablaknyílásra széthullik a kép.
 Megint a fény. Feltámad, új alakban.
 A fény mögött áttetsző ember-arc van,
 míg távolsága nő, a Körbe lép.

Kettős játék: jelen van, eltűnik.
 Kétkedés a Termés-ünnepig:
 Valótlanul valós a földre ér,
 s a végtelenig bennünk üzetik.
 A gyertyacsonk kilobban. Láng. Megint.
 Mi tövig égett, teljességben él.